SOLITUDNI FIR-RAMLA

poeżiji

ĠORĠ BORG

EDIZZJONI "LEJN IX-XEFAQ"

PJ9698.3
.B628S65
P.B.198

Royal University of Malta Library

121077

Progressive No. of Work ....

No. of Volumes ONE

Class Mark PJ9698.3.B628 S65

REFERENCE

P.B. 198 B

Remarks Melitensia

ĠORĠ BORG

SOLITUDNI FIR-RAMLA

poeżiji

Daħla kritika
ta'
DR. OLIVER FRIGGIERI

Edizzjoni 'Lejn ix-Xefaq'
1978

edizzjoni 'Lejn ix-Xefaq' nru. 5

editur ġenerali: Sammy Calleja

l-ewwel edizzjoni — 1978

jedd miżmum mill-awtur

mitbugħ fil-Veritas Press, Żabbar.

ĠORĠ BORG –

IL-LIKWIDITA' BHALA QOFOL METAFORIKU

Daħla kritika ta' DR. OLIVER FRIGGIERI B.A., M.A., Ph.D.

Daħla għall-motiv ta' l-identità

Wara li r-romantiċiżmu fittex li jbiddel il-kriżi personali f'rebħa illużorja, f'dinja idillika ġewwiena (i.e. differenti ħafna mill-idillju aljenat ta' l-Arkadja u movimenti oħrajn li aktar tnebbhu minn gosti barranin milli minn ħtiġiet spiritwali) li hi l-ħin kollu **in fieri,** miexja infinitament lejn l-irrazzjonali hieni, min-naħa l-oħra l-istess romantiċiżmu fittex li jasal għal definizzjoni tal-persunalità, għall-wetqa kburija tal-jien singulari u kollettiv. L-individwu, bħala l-annimal distint mill-bqija bis-saħħa ta' identità emotiva (jiġifieri ħallieqa f'dan il-kuntest), u l-individwu gruppista, in-nazzjon kollu li jibni lilu nnifsu skond kontenut komuni għaċ-ċittadini u f'konfront ma' nazzjonijiet distinti oħrajn: dawn huma ż-żewġ entitajiet, riflessi ta' xulxin li, minkejja t-taqlib spiritwali, isibu identità stabbli tagħhom infushom f'dak li jifhmu li huma u f'dak li joħolmu li jistgħu jkunu (id-djalettika reali — ideali). Hu s-sentiment, kontra l-impożizzjoni tar-raġuni iebsa u matematikament eżatta u predifinita, li jrodd il-persunalità bħala sett ta' qawwiet li joħolqu u li jagħżlu lill-wieħed mill-ieħor, lill-persuna mill-oħra u lill-ġens mill-ieħor.

Malta romantika ħadet sehem kbir f'din il-mixja lejn l- awtodefinizzjoni tas-seklu dsatax u bis-saħħa tal-wirt Taljan waslet biex għarfet lilha nnifisha għall-ewwel darba fl-istorja kollha, xegħlet il-ħuġġieġa risorġimentali hi wkoll u ġġieldet it-taqbida li għaddew minnha ġnus oħrajn, bħal Franza, il-Ġermanja u fuq kollox l-Italja, il-mudell li tant kien qrib u mġarrab lokalment li seta' joffri, kif offra, saħansitra l-prassi, il-formula li tbiddel. Parti minn dan il-moviment ta' tiġdid mirut mid-dinja politiku-letterarja Taljana tas-seklu dsatax hu t-twelid ta' letteratura bil-Malti, wieħed mill-effetti taddħul tal-mentalità risorġimentali u romantika Taljan fil-moħħ lokali. Fil-qasam politiku għandna l-evoluzzjoni kostituzzjonali matul il-ħakma Ingliża, u fil-qasam kulturali, l-aktar letterarju, għandna

l-mogħdija mill-klassiċiżmu u l-varjazzjonijiet "mejtin" tiegħu għar-romantiċiżmu u l-kisbiet "ħajjin" li wettaq f'kull qasam tal-ħidma umana u li l-letteratura qisithom bħala l-qofol tad-dmir morali tagħha (biex nirreferi għal spunt ċentrali ta' l-estetika Mazzinjana li xorbu minnu tant awturi Maltin, fosthom Dun Karm u poeti u rumanzieri li kitbu bit-Taljan u bil-Malti fis-seklu l-ieħor u fl-ewwel nofs ta' dan is-seklu). Fil-fatt, il-poeżija romantika Maltija bdiet tfittex, saħansitra qabel il-politika antikolonjali, li tiddefinixxi għall-ewwel darba lill-gżira f'termini nazzjonali, jiġifieri f'termini moderni kif nafuhom minn xi Voltaire u minn żmien Voltaire 'l hawn, skond kuxjenza demokratika u popolareska u mhux aktar irjali u imperjali. Għandna d-dehra ta' Malta bħala kotra ta' individwi komuni u sublimi fil-bixra komuni tagħhom (tħabbira tas-sens tal-banali kif nafuh fil-letteratura moderna ta' xi Henry James, Kafka u Joyce u fuq kollox tas-sens ta' l-idjota sublimi ta' Dostoyevsky), bħalma għandna wkoll it-tiftixa ta' jien imxekkel mifhum f'termini psikoloġiċi u personali (e.g., kif jixref fi Briffa, f'Karmenu Vassallo u f'Buttigieg).

Il-poeti ċerebrali, il-membri ħerqana tal-grupp tas-sittinijiet ta' dan is-seklu li fittxu li jirrestawraw il-poeżija Maltija, "ifejquha" mill-marda ta' romantiċiżmu dekadenti li kien ilu li qeda l-funzjoni li tatu l-estetika ottoċenteska u jdaħħlu minflokha forom u temi ġodda misluta minn avventuri letterarji u minn esperjenzi soċjali kontemporanji, ma setgħux jibqgħu jfittxu, b'tant ħeffa, din l-awtodefinizzjoni erojka. Ir-riħ tal-bidla Ewropeja u Amerikana li nħass fis-snin sittin, il-kontestazzjoni studenteska f'bosta universitajiet, u f'Malta l-kuntatti ġodda — televiżjoni, ġurnali, safar, turiżmu — u fuq kollox il-ksib ta' l-indipendenza politika urew li l-innu tal-patrija issa kien eżawrixxa ruħu; l-identità persunali u nazzjonali ma kinux aktar ċertifikat li seta' jinkiseb bil-ħeffa, anzi kienu problema, toqol spiritwali u soċjali. Waqt li r-romantiċi kienu għadhom kemm iddefinew lil Malta u fittxu li jinkwadraw definizzjoni persunali fi ħdan id-definizzjoni etnika, politika u nazzjonali, il-moderni raw l-identità bħala ideal jew triq oħra ta' l-ispirtu mdejjaq u mhux bħala wieħed mill-jeddijiet mitwielda. L-epika saret eleġija, l-innu tbiddel f'karikatura u miċ-"ċertezza" sentimentali, ħallieqa u dejjem hienja, anki fit-tbatija, ir-ruħ poetika għaddiet għad-dubju xettiku, għal tiftixa mingħajr fiduċja. Min-nazzjon kburi ta' Dun Karm għaddejna għat-tribù marida ta' xi Mario Azzopardi u xi Victor Fenech, mill-jien imsaħħar, imqar jekk imweġġa', ta' xi Briffa, Vassallo u Buttigieg, għaddejna għat-tkissir kubista u surrealista tal-personalità ta' xi Daniel Massa, Achille Mizzi, Joe Friggieri, Philip Sciberras u Doreen

Micallef.

L-aħjar eżempju ta' dan it-trapass jista' jittieħed b'riferenza għall-funzjoni tal-baħar — bħala fenomenu naturali u bħala **vehicle** metaforiku (i.e. wieħed mit-termini nozzjonali kif il-kritika moderna taqsam u tistħarreġ il-partijiet komponenti ta' metafora) — f'Dun Karm, fuq naħa, u f'xi moderni, fuq in-naħa l-oħra. F'Dun Karm il-baħar hu jew wieħed mill-komponenti li jibnu d-definizzjoni pajsaġġistika u storika ta' Malta (e.g., "Żagħżugħ ta' dejjem", "Otia Aestiva") jew simbolu ħaj, antropomorfizzat ta' kuxjenza li trid tifhem billi titħaddet man-natura non-umana, "leħen" romantiku ieħor li jlissen suġġestivament il-misteru ġewwieni li jixref fil-forom empiriċi (e.g., "Il-jien u lil hinn minnu", "Waħdi"). F'għadd ta' poeti moderni, bħal Daniel Massa u Achille Mizzi, hu dinja immanenti, biċċa mill-**ego** mnikket eżistenzjalment (u mhux romantikament), xhieda tas-suġġett li joġġettivizza lilu nnifsu mhux biex jiddjaloga bħar-romantiċi ma' dinja non-umana umanizzata, iżda biex ifittex bi tbatija definizzjoni ġdida, vaga, frott ta' soċjetà li l-poeta jaraha mkissra fis-sisien u mċaħħda mis-sostanzjalità organika li tgħaqqadha f'entità.

Fi ħdan dan il-kwadru storiku-letterarju tal-preżenza tal-jien investigativ li jrid jiddefinixxi, il-problema li jippreżenta Ġorġ Borg tista' (i) titqiegħed fid-dawl xieraq tagħha u (ii) tiftiehem skond l-aspetti li jorbtuha mat-tradizzjoni u joftmuha minnha.

L-awtodefinizzjoni

It-tifsira ta' Ġorġ Borg bħala poeta li jisħaq fuq il-baħar hi spunt ta' aġġornament, turija ta' parteċipazzjoni mġedda f'dinja li hi kemm letterarja (għaliex qiegħda titbiegħed mill-ħamrija letterarja ta' qabel, minn Ġ.A. Vassallo sa Ġ. Muscat Azzopardi sa K. Vassallo sa A. Buttigieg, u ġġedded u timmodifika motivi eżistenti bħal issa, e.g., f'xi Daniel Massa) u kemm soċju-politika (għaliex il-baħar ukoll tbiddel, fis-sens li s-suġġett li jaħsbu — i.e. jaħseb lilu, u mhux jaħseb fuqu — ma baqax iħares lejh bħal qabel). Waqt li Borg jissuġġerixxi bixra tradizzjonali, għaliex żamm forom, kostrutti u aspetti barranin oħra li norbtuhom mat-tradizzjoni (i.e. ma jvarjawx ħafna, ma joħorġux daqs il-poeżija l-ġdida mil-limiti tan-norma biex jiddevjaw b'mod aktar provokanti mill-kitba ta' qabel), min-naħa l-oħra hu identifikabbli bħala modern bis-saħħa ta' din il-preokkupazzjoni mġedda: il-baħar, mhux aktar bħala spunt dekorativ jew bħala "persuna" li l-poeta waħdieni jitħaddet fantastikament magħha — bħall-kanarin ta' Dun Karm, bħal tant ħlejjaq animati u inanimati ta'

Buttigieg, bħall-agħsafar ta' Wordsworth, Keats, Shelley, Leopardi, bħall-albatru ta' Baudelaire jew il-ħmar ta' Jammes, biex ma nsemmux il-ħuttaf ta' Fogazzaro u l-bhejjem ta' Salvadori, Zanella, D'Annunzio u bosta oħrajn — iżda bħala projezzjoni formali taljien innifsu. Il-paragun tbiddel f'metamorfosi, mis-similitudni (e.g., jien bħall-baħar) għaddejna għall-metafora (e.g., jien il-baħar):

Jien
mill-ibgħad żmien
kont ramla żgħira
nitgħaxxaq bil-ħolqien.[1]

Jien demgħa
li taf l-imluħa
li tidher mal-ħitan

u taf ukoll l-imluħa
— li ma tidhirx —
ta' l-oċejan.[2]

Ix-xewqa tal-poeta m'hix li jumanizza n-non-uman iżda li jiddeumanizza lilu nnifsu. Il-baħar, jew aħjar l-ilma, bħala dak li m'għandux forma fissa u li jikseb u jbiddel surtu skond il-kategorija spazju hu l-element li Ġorġ Borg jużah kontinwament, b'insistenza tipika tiegħu, biex jiddefinixxi lilu nnifsu u biex jiffigura fantastikament fih dak li ma jistax iġarrab: l-istabilità, il-korpożità li jistgħu jissuġġerixxu metafori konkreti.[3] It-tematika mibnija b' "L-Ilma tal-Wied" (1973) tissokta hawn u tiżviluppa l-aspett il-ġdid: il-kriżi li fid-daħla tiegħi jien kont awgurajt, ironikament, li tidħol fid-dinja estetika tiegħu biex jissokta jidħol ukoll il-poeta fil-letterat, jiġifieri biex jidħol il-kontenut uman fil-forma letterarja.[4]

Għalhekk "minn qalbi ... dejjem għaddej / l-ilma tal-wied" u

1. *Ramla,* vv. 1-4.
2. *Demgħa,* vv. 1-6.
3. Eżempju kbir ta' dan il-proċess mentali jinstab fil-metaforizzazzjoni ta' Keats, il-bniedem li fil-mixja tal-qerda fiżika tiegħu hu poeta li jiffigura n-nuqqas ta' stabilità bis-saħħa ta' sensiela ta' xbihat li jixhdu l-istabilità, e.g., il-kewkba ta' *Bright star, would I were stedfast as thou art,* l-"għasfur immortali" ta' *Ode to a nightingale* u l-urna ta' *Ode on a grecian urn.*
4. Cfr. *Il-poeżija ta' Ġorġ Borg, L-Ilma tal-Wied,* Malta, Lux Press 1973, pp. 5-14.

meta jieqaf, dil-qalb "tkun ilha mgħarrqa / ġo l-ilmijiet." [5] M'hix l-għarqa Leopardjana ta' "L'Infinito" u anqas l-għarqa ta' Karmenu Vassallo li jgħaddi lil hinn mil-limitu fiżiku biex jilħaq ordni ideali. [6] Fiż-żewġ romantiċi l-baħar jibqa', ftit jew wisq, oġġett barrani, parti mid-dinja maħsuba jew osservata; f'Borg il-baħar hu l-poeta nnifsu, u l-fluwidità m'hix impressjoni iżda esperjenza diretta, fiżiku-spiritwali, tas-suġġett. Dan il-punt jisseddaq aħjar b'riferenza għal siltiet oħra fejn l-awtur jindika dix-xewqa ta' taħlil, ta' likwidazzjoni tal-korpożità tiegħu nnifsu, ħtieġa lı, wara kollox, għandha suġġestjoni evanġelika bħala mogħdija mill-konkret għall-ispiritwali, mit-taħsir tal-materja għas-safa ta' l-ispirtu (u skond din l-interpretazzjoni l-ilma jikseb tifsira ritwalistika fis-sens tal-magħmudija Kristjana):

ħares lejja biex bil-ħarsa
ħdejk ninħall
u nsir ilma f'din l-għadira
— ilma blù —. [7]

It-tfettiħ tal-jien f'aħna (bdil tal-monologu fi djalogu) iseħħ ukoll fi ħdan l-istess għalqa metaforika. Il-jien li jindirizza lill-int jibqa' fl-istess dinja fluwida li daqskemm tevoka misteru tissuġġerixxi wkoll tfulija, safa primordjali li baqgħet hekk għaliex ma tħalltitx mal-materja:

Aħna l-bebbux tal-baħar
sbieħ, solitarji,
li bnejna l-qoxra
li qed taħbina ... [8]

Id-definizzjoni m'hix singulari iżda wkoll plurali, aktarx duwalistika anki meta l-int u l-jien jiddewbu fl-aħna. Il-ħajja hi spazju, is-silenzju hu "ffriżat" u jien u int "arzelli" bi "ftit trab / irrakkmat." [9] L-esperjenza għandha mill-ħolma daqskemm għandha mir-realtà, it-thewdin jitħallat mar-raġuni (imġiba romantika mħabbla fi żmienna. minħabba għarfien xjentifiku ġdid, minn xi Kafka, Joyce, Hesse, Svevo u oħrajn, fosthom is-simbolisti u s-surrealisti) u f'din il-qagħda

5. *L-ilma tal-wied,* vv. 1-7.
6. Cfr. *L'infinito,* vv. 13-15 u *Dwal,* vv. 15-20.
7. *Ej' ressaqni,* vv. 3-6.
8. *Bebbux,* vv. 1-4.
9. *Spazju,* vv. 3-8.

"fluwida" kollha hu dejjem l-ilma li jiffigura l-problema li għandha f'ħin wieħed mill-indeċiżjoni: bħala għajn ta' tbatija daqskemm għandha mis-sens romantiku-Kristjan tat-tiġrib tat-"tbatija ħelwa", [10] il-pjaċir tad-dulur imbiddel f'dinjità.

Jien ilma mdardar,
int ilma ġieri
— it-tnejn ilma li joħroġ
minn xquq l-għoljiet.

Jien ħabbejtek,
int ħabbejtni ...
ilma, ilma,
ilmijiet. [11]

Mill-konfrontazzjoni bejn żewġ xorta ta' ilma ngħaddu għassetgħa maġika li għandu l-likwidu, dik li jassorbi u jwaħħad likwidi differenti. Żewġ persuni jiddjalogaw misterjożament (bħall-ilma) biex jifhmu biss li d-differenzi ta' bejniethom (ilmijiet diversi) huma sekondarji ħdejn il-fatt li t-tnejn huma ilma, iżda bħall-ilma huma l-ħin kollu, f'sens metaforiku, **in fieri**, ħlejjaq li jixtiequ bla jiddeċiedu, iħossu bla jirraġunaw.

Kontra s-suġġestjoni simbolika ta' l-ilma — għelm ta' indeċiżjoni, ħsus li ma tbiddlux f'ħajja barranija — hemm id-definitezza tal-blat u l-għerien. Il-likwidu kontra s-solidu m'hux ħlief aspett ċentrali tal-moħħ poetiku ta' Borg, u jekk minn dawn il-versi kollha wieħed ifittex li joħroġ sett ta' skemi metaforiċi, dan il-konfront ilma-blat jiffigura ruħu minnufih bħala xhieda ta' Borg imħaxken bejn żewġ estremi, il-vagezza tax-xewqa mhux imwettqa (l-ilma) u l-istabilità eterna, mingħajr tibdil, ta' stat mixtieq milħuq (il-blat). [12] Għalhekk il-bebbux, ħaġa waħda ma' l-ilma, "iħaddan" ġewwa fih il-mistoqsija "eterna" li "ddur / iddur / ġo fina." [13] Flimkien ma' din il-funzjoni mogħtija lill-blat, li jiġbor ukoll is-sens ta' l-iswed (kontra l-abjad li għall-poeta jevoka l-għera, is-safa u l-bjuda), il-funzjoni varja mogħtija lill-ilma tippreżenta t-tema fundamentali ta' dawn il-poeżiji, u aktarx tal-lehma kollha ta'

10. *Fil-għalqa*, v. 11.
11. *Ilma ġieri*, vv. 3-10.
12. Cfr., e.g., *Fis-skiet, Bla nafu.*
13. *Bebbux*, vv. 5-8.

l-awtur sa issa.[14] L-insistenza fuq l-ilma tidher saħansitra fl-oppost, waqt qasir u interessanti fejn kontra l-likwidità bħala esperjenza għammiela tidħol in-nixfa bħala esperjenza ta' ċaħda:

U fl-għatx li ma jaqtax
ta' dik is-siegħa
id-demm idur fir-ras
u jniggeż il-qurriegħa.[15]

Id-djalogu ma' figura ideali

Hemm fdal ta' dispożizzjoni fantastika romantika fil-ħeġġa ta' Borg biex jiżvolġi djalogu ma' int stramb, trasparenti u preżenti sikwit, xi drabi **super-ego,** u drabi oħra l-**id** b'mod ġenerali, xi mindaqqiet forma ideali li qajla għandha sura sensibbli u drabi oħra sieħba żviluppata ġmielha biex titqies, fit-tradizzjoni ta' xi Karmenu Vassallo[16] f'Malta, bħala l-ħlejqa illużorja li tgħix mal-poeta u għall-poeta sakemm ittul l-illużjoni, il-ħolma mixtieqa tas-solitarju li jbiddel it-tiġrib tiegħu ta' ħalliem mat-tiġrib tiegħu ta' realist normali.

Iżjed mill-preżenza ta' dan l-aspett, tipiku ta' tant poeżiji ta' mħabba, fil-każ ta' Borg hu interessanti ħafna li din il-figura ideali vaga u ħanina, hi lokalizzata f'ambjent ta' (i) ilma[17] jew (ii) veġetazzjoni.[18] F'din il-klassifikazzjoni jiksbu tifsira poeżiji bħal "Fis-skiet", "Bla nafu", "Kemm darbi", "Ej ressaqni" u "Twemmin" fejn is-sens ta' permanenza u hena dejjiema milħuqa hu kkonkretizzat fil-poeżija tal-blat. Madankollu, kemm meta din il-figura misterjuża tevoka s-sikta, jew tqanqal il-fakra, jew tistieden għat-twaħħid man-natura, u kemm meta tiżviluppa s-sens ta' l-art imbierka jew tat-"tbatija ħelwa", hi aktarx dejjem il-persuna mingħajr isem li għandha kemm mis-solidu u kemm mil-likwidu, ħlejqa li tlaħħam il-primor-

14. Cfr...*Fid-dlam...*, *Bħal marid*, *L-ilma tal-wied*, *Ej' ressaqni*, *Raxx Twemmin*, *Ramla*, *Daħlet ix-xitwa*, *Fix-xita*, *Demgħa*, *Hemm kelma*, *Is-skiet*.
15. *Kalvarju*, vv. 7-10.
16. Cfr. *Lit-tfajla ta' mħabbti*, *Formosa* u l-essay *It-tfajla tal-poeta ta' bla isem*, *Alla taż-żgħażagħ*, Malta, Giov. Muscat 1939, pp. 25-27.
17. *Fis-skiet*, *Kemm drabi*, *Ej' ressaqni*, *Twemmin*, *Ilma ġieri*, *Bebbux*, *Spazju*, *B'tifkira*, *Taħt l-ilma tal-funtana*, *Is-skiet*.
18. *Meta niftakar fik*, *Bħalissa*, *Jekk qatt*, *Loqma ħobż*, *Tmellis*, *Għidli*, *Fil-għalqa*.

djalità innoċenti u solitarja (e.ġ., "Taħt l-ilma tal-funtana") u li tispiċċa biex tevolvi f'Borg il-bixra tat-tifel etern, il-**poeta puer** li hawn hu preżenti l-ħin kollu u li saħansitra jagħmel anki tfakkira ritwalisistika ta' din l-idea dejjem qawwija u preżenti:

Issa l'int tlaqt għal kollox
b'tifkira nkun irrid
niġbor minn fuq ir-ramel
bebbuxu kkulurit. [19]

Il-poetika tal-**poeta puer** tidher wisq aħjar fil-gost kontinwu taċ-ċokon. Bħal Briffa, leħen Malti li Borg jibqa' sikwit qrib tiegħu,[20] Borg jisħaq fuq persuni, oġġetti, ħlejjaq żgħar jew teneri, waqt li fil-qasam ta' l-attività jinsisti fuq verbi li juru ħlewwa, ħniena u sforzi ċkejkna, e.g., (i) persuni: tifel żgħir, ġismek roża, ġismi fin, ġismek fjur ta' l-ilma; (ii) ħlejjaq u oġġetti oħra: farfett, għasfur, għajnejja, għadira, subgħajk, subgħajja, truf peprina, sodda ħaxix, telqa, nagħsa, ħajta, kelma, gawwiija, idek, skiet, loqma, tajjâr, anġli, żiffa riħ, bewsa, ramla żgħira, fewġa, ftit trab, fidloqqom, ġarġir, sillaba, weraq, xofftejja, bebbux, mewġ tax-xtajta, ħannieqa, għonqok, l-ilma, ħjut, dawl bejn il-persjani, strixex, xquq; (iii) verbi jew azzjonijiet: ħa mmisshom, niġġerra, xxuttaw, imellsu, igref, nbusek, dewwaqni, itfagħha f'ħalqi u qegħ'dha fuq ilsieni, imellisna, ħallejtni mmiss, dawwar ħelu, kont tmissu, jitfissed, jilgħab, inlissinha, tiżloq, nien. Stħarriġ ta' l-aġġettivazzjoni jixhed ukoll għażla qawwija ta' kwalitajiet li jissuġġerixxu kemm iċ-ċokon u kemm it-tenerezza: delikati, artab, ħelwa, żgħir, ħafi, blù, roża, sabiħ, oħla, fin, nuda, irrakkmat, mimduda.

Fil-kuntest ta' din il-kunsiderazzjoni lessikali ta' min ineżża' wkoll il-lingwaġġ ta' Borg biex joħroġ minnu l-frażarju elementari li, dejjem bħala parti minn din id-dinja safja ta' ċokon u ħlewwa, idur madwar u jiżviluppa aħjar l-idea ċentrali ta' l-ilma: dmugħ, jdemmgħu, wied, mgħarrqa, ninħall, għadira, xatt, raxx, mewġ, baħar, fjur ta' l-ilma, melħ, ramla, għatx, oċejan, bebbux, ffriżat, ddub, petrifikat, arzelli, xquq l-għoljiet, ġieri, ifawwar, gawwija, xxuttaw, nixfa, inixxu, mdardar, imluħa, xtajta, ramel, funtana. Ċertu kliem hawn hu mniżżel darba biss, iżda m'hemmx għalfejn wieħed iżid igħid li jidher bosta drabi f'dawn il-poeżiji. Fl-istess ħin wieħed jinnota li fil-kategoriji varji ta' dan l-istħarriġ ċertu kliem jidher dejjem,

19. *B'tifkira*, vv. 10-13.

20. Għal diwi elementari ta' Briffa ara *Kalvarju* u *Jekk qatt*.

fis-sens li hemm **overlapping**, e.g. "bebbux" u "gawwija" jidħlu kemm fit-taqsima ta' kliem li jisħaq fuq is-sens taċ-ċokon u l-ħlewwa u kemm fit-taqsima tal-kliem li jevoka l-baħar, l-ilma, jew aħjar il-likwidità ta' l-ilma fis-sens wiesa'. Dan m'hux għajr prova li fil-poeta hemm unità viżjonarja, hu entità waħda li jvarja fl-aspetti sekondarji biex jibqa' "jgħum" fl-istess "baħar" tematiku, u għalhekk ukoll stilistiku. L-insistenza devota ta' l-awtur fuq nukleju kkonċentrat ta' kliem tixhed il-preżenza ta' verżjoni simbolika partikulari tal-ħajja li anki tneżżigħ tal-frażarju jtellagħha minnufih fil-wiċċ. Fi kliem mużikali ngħidu li Borg ivarja fuq l-istess tema, u fi kliem letterarju ngħidu li jinqeda b'kodiċi lingwistiku magħżul biex bis-saħħa ta' reġistru li jisħaq fuq aspett partikulari jiffigura poetikament dinja persunali.

Il-poeżija tas-sikta

Flimkien ma' dawn il-motivi, anzi bħala wetqa jew komponenti ieħor ta' l-ambjentazzjoni mistħajla tagħhom, hemm il-motiv tal-ħemda, it-tisħiq fuq sensiela ta' ħinijiet, imkejjen u qagħdiet psikoloġiċi li jevokaw rispettivament jew il-mistrieħ, jew is-solitudni jew in-nuqqas ta' ftehim u x-xeħta spiritwali għar-riflessjoni. Xi drabi hemm tiżwiġ tal-motiv tal-ħin tas-skiet mal-motiv tal-qagħda psikoloġika tas-skiet u mal-motiv tal-post solitarju:

Stennejna
min minna t-tnejn
se jitfa' l-ewwel kelma
'il barra mix-xofftejn.

Fis-skiet ta' dak il-ħin
stajna nisimgħu biss
weraq niżlin.[21]

Hawn Borg jibda biex jagħti ħjiel tal-qagħda psikoloġika ta' tnejn qrib xulxin fiżikament iżda mbiegħda minħabba misteru li jġegħelhom jisktu u jsibu diffikultà komunikativa (vv. 1-4); jissokta billi jindika li hu ħin il-ħemda (v. 5); jagħlaq billi jissuġġerixxi l-ambjent tal-ġnien, jew aħjar tan-natura veġetativa, fejn is-soltu kemm il-poeżija (e.g., ir-romantiċi kollha, u f'Malta Dun Karm,

21. *Stennejna*, vv. 1-7.

Buttigieg, K. Vassallo, Ġ. Zammit u Briffa, il-poeta tal-ħinijiet u l-imkejjen solitarji bħala sura esterjorizzata ta' kriżi ġewwiena) u kemm i-impressjoni popolari "jillokalizzaw" l-esperjenza ħassieba jew riflessiva. F'waqt ieħor dan it-tqassim tripliċi jalterna mod ieħor u fil-każ tal-komponenti temporali jbiddel il-ħin maż-żmien, bħallikieku biex jixhed li m'hemm ebda differenza sostanzjali (anzi differenza figurativa biss, jiġifieri fil-għodod immaġinattivi li jpinġu viżjoni tal-ħajja) bejn dawn it-tliet karattri tal-qagħda spiritwali tal-poeta:

Fis-skiet
it-tnejn li aħna
waqafna
għad-dell tal-wied.

U tant irġajna lura
fiż-żmien
li sirna biċċa
mill-blat u mill-għerien.[22]

Mill-qagħda psikoloġika (vv. 1-2) Borg igħaddi għall-figurazzjoni konkreta jew pajsaġġistika tagħha, li din id-darba m'hix ġnien iżda wied (vv. 3-4), u jagħlaq biex minflok xi ħin magħżul tal-jum marbut mal-ħemda (bħal-lejl, wara nofs in-nhar u l-bqija) jevoka ż-żmien bħala kategorija ta' l-eternità (e.g., skond Leopardi ta' "L'Infinito"), jew aħjar iż-żmien, "imsikket" imwaqqaf fis-sens ta' Briffa (e.g., Deżolazzjoni, v. 11) li f'dan id-dawl jinħass influwenti ħafna f'Borg, bħala qagħda mingħajr tibdil, stasi riflessiva li tbiddel lill-bniedem "ħaj" (i.e. mimli ċaqliq organiku) f'oġġett mejjet iżda dejjem preżenti (i.e. inanimat u statiku): "biċċa mill-blat u mill-għerien." F'dan il-kuntest ukoll id-djalettika ilma-blat, infinitàfinità, preżent-ġejjieni tidher aħjar, bħalma fl-istess ħin tgħin ukoll fl-iżvolġiment tad-djalogu ideali mal-figura vaga. Fil-fatt, iż-żewġ poeżiji misluta jsemmu lil dawn iż-żewġ persuni, "it-tnejn li aħna," "minna t-tnejn." Wieħed jintebah ukoll li mħallat ħaġa waħda malpoeżija ta' dan il-motiv hemm ukoll il-gost tal-ħwejjeġ żgħar imsemmija qabel. Borg ifisser varjatament, iżda b'varjazzjoni limitata, l-istess preokkupazzjoni, u dejjem, ftit jew wisq, fis-skiet li hu kemm persunali (jew ġewwieni) u kemm extrapersunali u oġġettiv (barrani). Il-poeta, bħal kull artist, wara kollox, m'hux għajr xi ħadd li

22. *Fis-skiet*, vv. 1-8.

jesterna, ilaħħam u jwelled figurativament il-kontenut emotiv, ibiddel l-esperjenza (moħbija u spiritwali) f'dinja barranija (mikxufa u sensibbli).[23] Ma' dawn l-esperjenzi wieħed jista' jsieħeb ukoll il-poeżija tad-dawl u d-dlam, varjazzjoni ta' l-istess imġiba tipika ta' Borg f'din il-ġabra.[24]

Varjazzjoni tal-konfront dawl-dlam tinstab fil-kuntrast abjad-iswed li, terġa', hu parallel għad-duwaliżmu l-ieħor ilma-blat. Id-dinja żgħira ta' Borg tisħaq ukoll fuq tiftixa ta' lwien li l-preżenza tagħhom tevoka kwalitajiet li jmorru lil hinn mit-tifsira normali tagħhom, jiġifieri huma elementi metaforiċi. L-akbar insistenza hi fuq l-abjad, il-"lewn" ta' l-ilma u fuq kollox il-"lewn" tas-safa jew il-ferħ imnissel minn din il-ħolma ta' primordjalità mingħajr ħtija li l-poeta qiegħed ifittex fil-ħwejjeġ ċkejknin:

> Is-siġar ... ħolmu bil-bjuda;[25]
> Holm ta' bjuda.[26]

Drabi oħra l-bjuda tfisser il-paċi mixtieqa,[27] il-ġmiel naturali tal-ġisem,[28] waqt li, fl-istess ħin, is-sinifikat spiritwali tal-kulur hu mseddaq aktar bis-saħħa ta' konfrontazzjoni ma' l-iswed, xhieda oħra ta' l-ossessjoni bis-seħer tal-figuri silwettati.[29] Hu x'inhu, kemm meta Borg ifittex xi "bebbuxu kkulurit",[30] kemm meta jixtieq lil min iressqu ritwalistikament lejn "dan l-ilma ċar kristall" biex hu nnifsu isir "ilma blù",[31] kemm meta jħoss il-ħtieġa li jbiddel il-"ġisem roża" ta' ħlejqa oħra fi "ġnien ward sabiħ,"[32] u kemm meta jikkontempla d-"dillierju ta' kħula fil-wied,"[33] hi dejjem il-ħtieġa li jivvertifika l-istqarrija tiegħu nnifsu li

23. Dwar il-poeżija tas-skiet u t-tiżwiġ tagħha mal-motivi ewlenin l-oħra msemmija ara wkoll *Min sema', Fid-dlam..., Bħal marid, Helwa Madonna, Still life, Bla nafu, Kemm drabi, L-Ilma tal-wied, Spazju, Għidli, Bebbux, B'tifkira.*
24. Cfr. *Fid-dlam..., Fuq l-ajruplan, Meta niftakar fik, Fil-għaxija, Bħalissa, Jekk qatt, Strixex.*
25. *Daħlet ix-xitwa,* vv. 10-12.
26. *Għidli,* v. 2.
27. *Bħalissa,* vv. 3-4.
28. *Taħt l-ilma tal-funtana,* vv. 6-7, 10-11.
29. Cfr., e.g., *Strixex, Jekk qatt,* vv. 2-3, *Bla nafu,* vv. 10-11.
30. *B'tifkira,* v. 13.
31. *Ej' ressaqni,* vv. 1-2, 5-6.
32. *Xi darba,* vv. 2-4.
33. *Fix-xita,* vv. 5-7.

l-ħajja qisha ħolma
mingħajr kulur [34]

li ġġiegħlu jbiddel l-ilwien f'mezzi ta' interpretazzjoni personali.

Gosti letterarji

Dinja ta' ħlejjaq u ħwejjeġ żgħar, ħidmiet ċkejknin u interessi rassenjati u mbiegħda mir-ribelljoni ta' ilħna poetiċi oħrajn tfittex il-mużikalità tal-kelma, u tintilef mingħajr artifiċjalità fil-formazzjoni ta' mudelli ta' ħsejjes sbieħ. Borg ma jfittixx fil-qigħan tal-lingwa biex jasal għall-effetti foniċi ta' din il-ħlewwa; l-onomatopeia tal-ħlewwa hi mfissra bis-saħħa ta' qbil bejn il-mudell ritmiku u l-mudell alliterativ, tlaqqigħ ta' ħsejjes li jsieħbu flimkien, b'enfasi mużikali, il-mixja ta' l-aċċenti u l-qagħda tal-konsonanti mtennija. Fl-eżempji li ġejjin il-qbil bejn iż-żewġ mudelli msemmija xi drabi hu mogħni wkoll bil-korrispondenza bejn konsonanti differenti, e.g,. bejn d, l u m fl-eżempju (i), bejn f, r, ħ, u d u m fl-eżempju (ii):

(i) Halluh idum
id-dlam tal-lum:[35]

(ii) U l-ferħ li fraħt il-bieraħ
ma damx ma sarli dmugħ; [36]

(iii) Hallini nerġa nbusek
kif naf inbusek jien
x'ħin ġewwa ħdanek naqa'
u nsibek fil-ħarsien; [37]

(iv) Is-saħħa u nien
nagħlaq għajnejja u norqod
għajjien, għajjien. [38]

34. *Still life,* vv. 5-6.
35. *Fid-dlam...* vv. 4-5.
36. *Fid-dlam...,* vv. 12-13.
37. *Fuq l-ajruplan,* vv. 6-9, Fil-vv. 2-5 is-saħħa ta' dan il-qbil bejn konsonanti f'sillabi aċċentati u konsonanti b'ħoss identiku hi megħjuna wkoll bil-preżenza ta' l-istess konsonanti f'sillabi mhux aċċentati. Cfr. ukoll *Fid-dlam...* vv. 14-17. L-insistenza l-aktar għażiża u tipika f'Borg hi fuq id-dentali nasali mleħħna *n*. Cfr. ukoll *Twemmin,* vv. 9-12, *Xi darba,* vv. 2-7.
38. *Fil-għaxija,* vv. 2-4.

F'siltiet oħrajn il-motiv mużikali hu mwassal bis-saħħa ta' insistenza fuq il-konsonanti doppji; kemm l-effett li joħroġ mid-differenza fl-importanza bejn sillabi mingħajr aċċenti ritmiċi u sillabi aċċentati, u kemm id-densità konsonantali maħluqa b'hekk jagħtu bixra f'saħħitha lill-versi. Fil-fatt, fl-ewwel eżempju li ġej mhux biss hemm dawn il-kwalitajiet, iżda s-silta hi mmexxija minn żewġ imperativi:

(i) Ej' ressaqni lejn dan l-ilma
ċar kristall;
ħares lejja biex bil-ħarsa
ħdejk ninħall; [39]

(ii) It-tfajla li niżlet sax-xatt
ġie r-raxx ta' l-imħabba fuq wiċċha
u ħolmot kif joħlom kulħadd [40]

Il-leħen solitariu

Dan it-tip ta' poeżija m'hux komponenti ewlieni tan-nebħa moderna Maltija, orjentata aktar lejn l-iżviluppi Ingliżi u Amerikani milli lejn il-passi post-romantiċi ġodda tad-dinja Latina. Borg, għall-kuntrarju, baqa' mbiegħed mill-avventuri ċerebrali tad-dinja letterarja "inqas spiritwali u reliġjuża" li xorbu minnha l-ilħna tipiċi tal-poeżija moderna Maltija, Min-naħa l-oħra, jekk jidher romantiku (imġedded), jidher ukoll nieqes mid-dinamika ta' l-illużjonijiet il-kbar, u jekk jidher sentimentali u patetiku (fis-sens tal-poeżija patetika), juri minnufih li l-emozzjoni hi mrażżna, imliġġma fi ħdan limiti ta' maturità storika, skond żmien differenti mis-seklu dsatax, jew għallinqas mis-snin l-iżjed importanti ta' l-ewwel nofs tas-seklu għoxrin f'Malta. Fi kliem ieħor, waqt li l-poeti minuri ta' żmien u wara Dun Karm, id-dunkarmjani, kitbu sikwit poeżija li imitat lill-imgħallem, lehma skadenti mqiegħda letterarjament f'forom eżawriti, f'Borg l-għarfien letterarju tiegħu hu mtaħħat għall-esperjenza u għall-ftuħ psikoloġiku u kulturali tiegħu quddiem kultura diversa u aġġornata. Jekk, minn naħa, jinħass diwi formali u tematiku ta' xi Briffa, minn naħa oħra hemm tħaddim differenti ħafna (u xi drabi aħjar) tal-mezzi formali u hemm kontenut universalizzat wisq iżjed milli hu l-kontenut ta' Briffa li xi drabi ma jeħlisx għal kollox

39. *Ej' ressaqni,* vv. 1-4.
40. *Raxx,* vv. 1-3.

mill-bixra tad-djarju.

Fl-istess ħin Borg hu mbiegħed mill-bixra impersunali tal-poeżija ċerebrali ta' l-aħjar ilħna moderni lokali. Il-kontestazzjoni politika u letterarja tagħhom ma tidħolx fid-dinja ġwejda tiegħu, it-tiftixa ta' leħen imrażżan hi mbiegħda mill-użu tal-vuċi b'tonalitajiet għolja u provokanti tal-bqija, u s-sempliċità fil-binja kumplessiva m'għandha x'taqsam xejn mat-taħbila sintattika li toħroġ sikwit mil-lingwaġġ tassew devjanti, u kreativ, tal-grupp "riformista" tas-sittinijiet li uħud mill-imseħbin ewlenin tiegħu tbiddlu ħafna fis-sebgħinijiet biex resqu lejn forom u kostrutti lingwistiċi inqas polemiċi iżda xorta waħda mbiegħda mis-sens ta' rabta storika (iżda mhux ripetitiva) li tissuġġerixxi l-kitba ta' Borg. Borg hu modern f'sens differenti, u dan hu l-isforz ta' dawn il-kummenti, għaliex xi aspetti ta' xeħta tradizzjonali jistgħu jwasslu biex wieħed jikkonkludi li hu tradizzjonali. Dan hu l-periklu li jmiss lil kull poeta li jagħżel li jżomm elementi tal-poeżija magħrufa, waqt li l-kritika f'każ bħal dan trid tisħaq fuq il-għażla bejn il-poeta li hu modern (l-uniku mod kif poeta jista' jkun validu llum) u jinqeda b'wirt tradizzjonali b'mod persunali u mġedded (e.g., Ġorġ Borg) **u** l-versifikatur li jidentifika, bi żball kbir, l-għarfien ta' mudelli u skemi tematiċi u formali tradizzjonali mal-bravura poetika (e.g., il-ġgajta tal-minuri Dunkarmjani).

Aktarx li Borg hu leħen solitarju f'dan il-kwadru tal-poeżija l-ġdida f'Malta. Minħabba li f'dawn l-aħħar għaxar, ħmistax-il sena nkitbu uħud mill-aħjar poeżiji li qatt inħolqu bil-Malti minn żmien il-poeta nazzjonali, is-siwi estetiku taż-żmien romantiku u taż-żmien modern jitkejjel, fost l-oħrajn, skond id-diversità għaqlija u mġarrba, għaliex dak li hu validu fl-arti hu dejjem differenti u aktarx kuntrarju għas-sabiħ ta' żmien imgħoddi, tradizzjonali. F'dan il-kuntest il-versi ta' Borg għandhom jitqiesu kemm fid-dawl ta' kemm ivarjaw mil-lehma tradizzjonali u kemm fid-dawl ta' kemm huma wkoll differenti mill-kitba iżjed tipika tal-kurrent ewlieni ta' llum.

PENSJERI

Ha mmisshom il-pensjeri
ta' ġol-važett
kif tifel żgħir imur minn wara
u jmiss farfett.

MIN SEMA'

Min sema' bil-qanpiena
li daqqet fil-għaxija
biex ħabbret l-aħħar siegħa
u t-tmiem ta' l-agunija,

ħass bħali tiġri f'ġismu
tkexkixa kollha ħard
għalkemm is-sajf kien magħna
u sħuna kienet l-art.

FID-DLAM...

L-imgħoddi miet ...
Nessuli d-dawl li jitfi u jixgħel
bit-tifkiriet.

Halluh idum
id-dlam tal-lum
biex ma narax tbissim
u anqas tislim
biex ħadd ma jħobbni
u 'l ħadd ma nqim
għax sibthom jiġru miegħi
in-nies ta' żewġ uċuħ
u l-ferħ li fraħt il-bieraħ
ma damx ma sarli dmugħ.

Fid-dlam — fejn ma narax —
għallinqas ma nerġax
nixtieq, nixtieq li norqod
u nibqa' ma nistax!

FUQ L-AJRUPLAN

Mulejja,
x'ħin jidlam minn hawn fuq
ħallini nerġa' nsibek
kif sibtek
fil-ħin tat-tluq.

Ħallini nerġa' nbusek
kif naf inbusek jien
x'ħin ġewwa ħdanek naqa'
u nsibek fil-ħarsien.

ĦELWA MADONNA

Ħelwa Madonna,
jekk ftaħt ir-radju u smajt l-aħbarijiet
jew mill-gazzetta qrajt l-aħħar ġrajjiet,
jekk int terraqt fis-skiet
jew rajt mill-qrib lil ħuti
fil-beraħ jew fl-ibliet,
Int taf li d-dinja tagħna
hi kollha ġlied u ġlied.

Ħelwa Madonna,
jekk tifhem l-għala l-lum naqasna l-kliem
jew l-għala l-ħila ddub fix-xejn quddiem
il-qerda, il-mewt u t-tmiem,
erġa' fid-dinja tagħna,
għix magħna tul il-jiem
u fuqna mbagħ'd jixxerred
is-sliem, is-sliem u s-sliem!

STILL LIFE

Ix-xemx qed tisreġ
fil-għalqa fejn l-għasfur
fuq zokk ta' siġra wieqaf
ma jafx fejn jista' jmur ...
U l-ħajja qisha ħolma
mingħajr kulur.

BĦAL MARID

Fit-tieqa ta' kamarti
sтħajjiltni bħal marid
li mhux se jfiq
igawdi biss minn ġewwa
il-ħajja ta' ġot-triq.

U bħal marid
għajnejja bdew jiħmaru
u jdemmgħu ta' sikwit.

STENNEJNA

Stennejna
min minna t-tnejn
se jitfa' l-ewwel kelma
'il barra mix-xofftejn.

Fis-skiet ta' dak il-ħin
stajna nisimgħu biss
weraq niżlin.

META NIFTAKAR FIK

Meta niftakar fik
moħħi jixgħelli waħdu
bid-dwal
u l-jiem ta' l-hena
jidhruli twal.

U f'dak il-ħin
għal ftit
niġġerra ħafi
ġo l-infinit.

KEMM DRABI

Kemm drabi,
int u għaddej minn ħdejja
bla tħares lejja,
li kieku stajt
jien qgħadt nitkellem miegħek
biex naqsam ftit
mill-ħajja tiegħek

sew sew kif il-blat għeri
matul iż-żmien
li seta' kien jitkellem
ma' l-ilma tal-widien.

FIS-SKIET

Fis-skiet
it-tnejn li aħna
waqafna
għad-dell tal-wied.

U tant irġajna lura
fiż-żmien
li sirna biċċa
mill-blat u mill-għerien.

BLA NAFU

Bla nafu lil xulxin
ħabbejna l-blat bla sura
u fhimna s-seħer
ta' l-għera tan-natura.

Issa jekk qatt xi darba
jien u int niltaqgħu
ikun 'il bogħod mill-bliet,
mid-djar
u mit-triqat
u nsiru — f'lejl ta' qamar —
silwetti fuq il-blat.

L-ILMA TAL-WIED

Minn qalbi
fis-skiet
dejjem għaddej
l-ilma tal-wied.

Xi darba, meta jieqaf,
qalbi tkun ilha mgħarrqa
ġo l-ilmijiet.

BĦALISSA

Għidli għadekx tixtieq
nagħmluha l-mixja twila
f'dal-lejl ta' qamar
ibajdilna t-triq?

Bħalissa
l-lejl kollu sbuħija
ifawwar bil-misterji
għalik u għalija.

U qalbi mxennqa għal qalbek
titniehed imbikkija.

RAXX

It-tfajla li niżlet sax-xatt
ġie r-raxx ta' l-imħabba fuq wiċċha
u ħolmot kif joħlom kulħadd.

'Mma meta l-mewġ għeja
u naqqas u naqqas fis-skiet,
il-ġibda tal-baħar intfiet.

U stenbhet it-tfajla
mill-ħolma l' għaddiet.

JEKK QATT

Jekk qatt il-ħars jintilef
biż-żlieġa tax-xjuħija
fid-dawl ta' fil-għaxija
jien u inti nerġgħu lura
u mmorru d-dar
għax x'tiswa, għid, il-ħajja
mimlija ċpar u ċpar?

EJ' RESSAQNI

Ej' ressaqni lejn dan l-ilma
ċar kristall;
ħares lejja biex bil-ħarsa
ħdejk ninħall

u nsir ilma f'din l-għadira
— ilma blù —
bħal għajnejk li jafu s-sema
kif inhu.

TWEMMIN

Meta x-xemx fil-bajja tisreġ
u jaħarqu tħoss ħaddejk

meta tkun qed tgħum fil-baħar
u l-mewġ jaħbat ma' ġenbejk

meta ġismek fjur ta' l-ilma
wara ftit il-melħ jiksih

meta ssir ħabib tal-ħajja
li titnissel ġewwa l-qiegħ

int u l-blat tibdew tixxiebhu
tibdew tifhmu lil xulxin
u fil-fond ta' qalbkom samma
tħaddnu t-tnejn l-istess twemmin.

LOQMA ĦOBŻ

B'diqa u karba
loqma ħobż
kont tlabtek darba.

Iżda l-ħobż li ridt titmagħni
kien għadu lanqas biss
sar qamħ safrani.

U l-għalqa tiegħek
minħabba fija
flok żrajtha qamħ
baqgħet ħamrija.

RAMLA

Jien
mill-ibgħad żmien
kont ramla żgħira
nitgħaxxaq bil-ħolqien.

U kienet dejjem
il-fewġa tqajjem fija
l-oħla tqanqil
ma' kull April.

U s-siġar iwennsuni
u l-frisk ħalliem jagħtuni.

U x-xemx li tħobbni,
ħerqana
fuq qalbi tħalli s-sħana.

U l-baħar kbir, għażiż,
jimlieni bit-tmellis.

'Mma l-lum
jimteddu fuqi kif ġie ġie
l-bnedmin
u jkasbru, ikasbru biss
lil ġismi fin.

DAĦLET IX-XITWA

Daħlet ix-xitwa
iġġorr fuq daharha
eluf ta' mnatar
ta' ħdura.

U bihom ksiet
l-egħlieqi, l-għolja
u l-ġenbejn tal-wied.

U ħdejhom
qabel ma xtaqu jitgħattew bil-ħdura
is-siġar kbar tal-lewż
imtertra, nuda,
ħolmu bil-bjuda.

SPAZJU

Ġo ruħna
l-ispazju li rfajna
hu ġmiel
ta' silenzju ffriżat.

Arzelli
li jaħbu ġo fihom
ftit trab
irrakkmat.

SĦAB

Irqajja'
ta' sħab fuq rasi.
Tajjâr li xeħtu l-anġli
wara li xxuttaw bih
id-dmugħ
tan-nies li waslu
iss' issa ġewwa l-ġenna.

ILMA ĠIERI

Iġri miegħi
lejn il-wied.

Jien ilma mdardar,
int ilma ġieri
— it-tnejn ilma li joħroġ
minn xquq l-għoljiet.

Jien ħabbejtek,
int ħabbejtni ...
ilma, ilma,
ilmijiet.

SILLABA

Mulejja,
dewwaqni sillaba
mill-kliem bla għadd
li tgħidli ta' kuljum
ġo ruħi.

Int stess itfagħha f'ħalqi
u qegħ'dha fuq ilsieni.

Stordut
ma' l-art imwaqqa'
għadni nixxennaq
it-togħma tagħha.

Bħal bewsa
imqiegħda fuq xofftejja.

FIL-GĦAXIJA

Mad-dawl li jkun ġà tilef
is-saħħa u nien
nagħlaq għajnejja u norqod
għajjien, għajjien.

KALVARJU

Fit-tlieta
ta' wara nofs in-nhar
fuq l-għolja, 'l bogħ'd mid-dar,
ix-xemx sajfija
tiddi bla sliem
in-nixfa u t-tbatija.

U fl-għatx li ma jaqtax
ta' dik is-siegħa
id-demm idur fir-ras
u jniggeż il-qurriegħa.

GĦIDLI

Għidli għadekx
trid toħlom ħolm ta' bjuda
f'nofs għalqa
taħt sema tan-nir?

— Intelaq mimduda
u s-skiet ta' madwarek
isirlek ġarġir.

FIL-GĦALQA

Igref miegħi
il-ħaxix
u ħoss
il-laħam
ta' l-art kannella
u ħalli mbagħ'd
il-ġrieħi
li ftaħt b'idejk
fuq dan il-ġisem kbir
inixxu
tbatija ħelwa.

XI DARBA

Xi darba
naqbad lil ġismek roża
u nagħmel minnu
ġnien ward sabiħ.

U biex inqanqlek
lil nifsi nibdel
ma' żiffa riħ.

FIX-XITA

Kont għedtli, fidloqqom,
li qiegħed tistenna
ir-raxxa ta' l-ilma
minn ħdan is-smewwiet.

Għalhekk dad-dillierju
ta' kħula
fil-wied.

DACHAU

Ejjew
u ħarsu lejna.

Il-kelma mietet
fuq il-kalvarju
tqil ta' xofftejna

Kollox, kollox, mitmum ...

Jew għad il-kelma
tirxoxta
mat-tielet jum?

DEMGĦA

Jien demgħa
li taf l-imluħa
li tidher mal-ħitan.

U taf ukoll l-imluħa
— li ma tidhirx —
ta' l-oċejan.

BEBBUX

Aħna l-bebbux tal-baħar
sbieħ, solitarji,
li bnejna l-qoxra
li qed taħbina.

Eterna l-mistoqsija
li ddur,
iddur
ġo fina ...

Min jaf il-mewġ tax-xtajta
hux qiegħed imellisna
jew hux, minflok, jinkina?

HEMM KELMA

Hemm kelma
li jekk inlissinha
fuq baħar jiskura fl-għaxija
issirli gawwija.

Gawwija li tfittex
imkien iżolat
ħa ssawwab minn ħdanha
il-ġmiel ta' l-ispirtu
fuq baħar u blat.

B'TIFKIRA

Il-bieraħ — fuq dir-ramla —
ħallejtni mmiss b'subgħajja
ħannieqa żgħira
imsensla mill-bebbux
li dawwar ħelu
għonqok bajdani.

U dak il-ħin
tnissel ġo fija
seħer waħdani.

*   *   *

Issa l' int tlaqt għal kollox
b'tifkira nkun irrid
niġbor minn fuq ir-ramel
bebbuxu kkulurit.

TAĦT L-ILMA TAL-FUNTANA

Int għext ferħana
taħt l-ilma tal-funtana.

Id-dehxa malajr drajtha
u l-ilma ħjut jittajjar
kont tmissu ħajta ħajta.

Id-dawl tax-xemx fuq ġismek
kien jarmi s-sħana
x'ħin jidħol biex jitfissed
u jilgħab mal-funtana.

Il-ġilda kienet tiżloq,
il-bjuda tpaxxi l-għajn ...
Il-ħajja primordjali
'il bogħ'd minn ta' l-oħrajn.

Għalhekk int għext ferħana
taħt l-ilma tal-funtana.

STRIXEX

Għalija
is-swied ta' barra,
il-mard tad-diq.

'Mma jekk f'xi lejla
id-dawl bejn il-persjani
jaqa'
strixxa strixxa
fit-triq
niġborhom dawk l-istrixex,
ninkesa bihom
u nfiq.

TMELLIS

Kemm subgħajk u kemm subgħajja
delikati qed imellsu
truf peprina.

Fuq is-sodda ħaxix artab
f'din it-telqa n-nagħsa ħelwa
tagħmel bina.

U l-ħarrub li jdawwar l-għalqa
mill-ħars kollu tal-ġens tagħna
qed jaħbina.

IS-SKIET

Meta fil-wied
is-skiet
tarah petrifikat
innamra mal-ġebel,
mal-blat.

U f'lejla ta' qamar
fil-wied
miss b'idek il-bjuda
tintaxar
ma' massa
fuq massa
ta' skiet.

WERREJ

Ġorġ Borg — Il-Likwidità Bħala Qofol Metaforiku — Daħla

Kritika ta' Dr. Oliver Friggieri, B.A., M.A., Ph.D. 1

Pensjeri 15

Min sema' 15

Fid-dlam 15

Fuq l-ajruplan 16

Ħelwa Madonna 16

Still life 16

Bħal marid 17

Stennejna 17

Meta niftakar fik 17

Kemm drabi 18

Fis-skiet 18

Bla nafu 18

L-ilma tal-wied 19

Bħalissa 19

Raxx 19

Jekk qatt 20

Ej' ressaqni 20

Twemmin 20

Loqma ħobż 21

Ramla 21

Daħlet ix-xitwa 22

Spazju 22

Sħab 22

Ilma ġieri 23

Sillaba 23

Fil-għaxija 23

Kalvarju 24

Għidli 24

Fil-għalqa 24

Xi darba 25

Fix-xita 25

Dachau 25

Demgħa 26

Bebbux 26

Hemm kelma 26

B'tifkira 27

Taħt l-ilma tal-funtana 27

Strixex 28

Tmellis 28

Is-skiet 28

.aff of K
·eturn by othe
overdue books.
.d to see that the correc·

subject to Bye-Laws.

SOLITUDNI FIR-RAMLA

ĠORĠ BORG

Ix-xewqa tal-poeta m'hix li jumanizza n-non-uman iżda li jiddeumanizza lilu nnifsu. Il-baħar, jew aħjar l-ilma, bħala dak li m'għandux forma fissa u li jikseb u jbiddel surtu skond il-kategorija spazju hu l-element li Ġorġ Borg jużah kontinwament, b'insistenza tipika tiegħu, biex jiddefenixxi lilu nnifsu u biex jiffigura fantastikament fih dak li ma jistax iġarrab: l-istabilità, il-korpożità li jistgħu jissuġġerixxu metafori konkreti.

Kontra s-suġġestjoni simbolika ta' l-ilma — għelm ta' indeċiżjoni, ħsus li ma tbiddlux f'ħajja barranija — hemm id-definitezza tal-blat u l-għerien. Il-likwidu kontra s-solidu m'hux ħlief aspett ċentrali tal-moħħ poetiku ta' Borg, u jekk minn dawn il-versi kollha wieħed ifittex li joħroġ sett ta' skemi metaforiċi, dan il-konfront ilma-blat jiffigura ruħu minnufih bħala xhieda ta' Borg imħaxken bejn żewġ estremi, il-vagezza tax-xewqa mhix imwettqa (l-ilma) u l-istabilità eterna, mingħajr tibdil, ta' stat mixtieq milħuq (il-blat).

DR. OLIVER FRIGGIERI.

Ritratt: *J. A. Vella A.R.P.S.*